מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

מנשר אל מעבר לגשר
נחל קטיע בפארק נשר שבהר הכרמל

"וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ" (ירמיהו ב, ז)

נחל קטיע והגשרים התלויים, מתוך: ויקיפדיה

היש"מ מותאם לסדנת **"מכלול נופאדם בארץ ישראל"**

מאת: **אומיימה עבוד**

עריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

עיבוד: **אלי שיש**

תשע"ג - 2013

רח' הנבאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס':02-5602054

אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו,לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

מנשר אל מעבר לגשר
נחל קטיע בפארק נשר שבהר הכרמל

"וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ" (ירמיהו ב, ז)

נחל קטיע הוא נחל אכזב קצר, אך למרות אלה הוא אינו מאכזב. ראשיתו בקו פרשת המים של הכרמל, צפונית להר טללים, ומהלכו מזרחה – אל ערוץ נחל נשר. מדרום לו מחצבת נשר, ממערב לו מתנשא מגדל האוניברסיטה, ומצפון נושקות לו שכונותיה של נשר. הקרבה למקומות אלו עשתה אותו בעבר למקום שפיכת פסולת של קבלנים. בעבר, היה אף מתוכנן להרחיב אליו את השכונות של נשר, אך התנגדות הגופים הירוקים ותושבי נשר הביאה לגניזת התכנית.

נחל קטיע הוא חלק מפארק עירוני והוא דוגמה לשמירה על השטחים הפתוחים ועל נופו המיוחד של הכרמל. לצד הנחל חורש ים-תיכוני: אלון, אלה ,קטלב וחרוב, וכן נטיעות יזומות של עצי אורן. בפארק יש גשרים תלויים, מערה קרסטית ופינות חמד. אלה יוצרים מכלול של תופעות נופאדם המבטא איזון בין שימור ופיתוח.

חבל ארץ: הכרמל.

משך זמן הישי"מ: 5 שעות (ללא נסיעה).

אורך מסלול ההליכה: 2 ק"מ (מעגלי).

מפה: סימון שבילים הכרמל מספר 4.

נקודת התחלה: נ"צ 15275/24245, בנשר, ברחוב החרוב, אחרי כ-700 מ' נכנסים לחניון הפארק (מגרש החנייה של פארק), **למסלול מעגלי.**

נקודת סיום: מגרש החנייה של הפארק (חוזרים לנק' ההתחלה).

עונה מומלצת: כל השנה.

מגבלות: בעונת החורף, לאחר גשם, תהיה זרימה בנחל, המסלול נעשה בוצי – סכנת החלקה.

דגשי בטיחות

- אין להיכנס לעומק המערה (מעבר לחדר הראשון) ללא פנס.
- אין לקפוץ על הגשרים התלויים או לטפס מעליהם.
- חציית הגשרים אינה מתאימה לסובלים מפחד גבהים (ראו אפשרות נוספת למסלול).

דרגת קושי: קל, אינו בר-נגישות .

אתרים בתשלום: אין.

מה בישׂ״מ

1. **תיאור מסלול**
2. **מפות הישׂ״מ**
3. **תיאור האתרים שבמסלול**
4. **מהלך הפעילות בישׂ״מ**
5. **המחשות ואמצעי עזר לניהול הישׂ״מ**:

משחקים ונהנים (1)

משימות אתגר (2)

ההר הירוק (3)

פרטים בנוף (4)

אורי בנימו ז״ל – סיפורו של חייל (5)

העיר נשר ופארק נשר (6) – מאבק בין שימור ופיתוח

עצי אורן (7)

חורש ים-תיכוני (8)

קטלב – אגדה (9)

קיסוסית – אגדה (10)

מערות (11)

מערה קרסטית (12)

להפעיל את המוח (13)

להפעיל את המוח (14) – תשובות למורה

מעגל השל״ח – השפעה ואחריות (15)

מהו מעגל השל״ח

היערכות לישׂ״מ (16)

6. **תנ״ך – ירמיהו ב, ז**

שיר השירים ז, ו

ישעיהו י, יח

ישעיהו לה, ב

7. **ביבליוגרפיה מומלצת**
8. **קישורים אינטרנטיים נוספים**

תיאור מסלול

תחילת הסיור **במגרש החנייה (1).** פונים שמאלה, יורדים במדרגות לכיוון הפרגולה שמשקיפה על גינת המשחקים, ממשיכים בשביל המסומן בירוק לכיוון **האנדרטה לחייל אורי בינמו ז"ל – שביל אורי (2),** ממשיכים כמה מטרים עד לשולחנות הפיקניק שמתחת **לאורנים הקנריים (3).** מכאן ממשיכים בשביל המסומן בירוק עד לפיצול שבילים – שביל מסומן בירוק ושביל מסומן בכחול. פונים דרומה (שמאלה) בשביל המסומן בכחול, ויורדים אל ערוץ הנחל. פונים מערבה אל שביל בין קבוצת **עצי חרוב (4),** ואחרי כעשרה מטרים מגיעים אל **המערה הקרסטית (5).** ממשיכים לכיוון מערב, ואחרי כחמישים מטרים מתחברים שוב אל השביל המסומן בירוק (הסימון הכחול מסתיים). ממשיכים בשביל לכיוון מערב, אחרי כחמישים מטרים, מגיעים להצטלבות של שבילים המסומנים בשחור ובירוק **(6).** פונים שמאלה לכיוון דרום ועולים בשביל המסומן בירוק. עוברים בסבך של חורש ים-תיכוני וממשיכים עד לסוף העלייה, עד **לרחבה שבה סככה ומקומות ישיבה (7)** הצופה לכיוון צפון. ממשיכים בשביל המסומן בירוק עד **לגשר התלוי הראשון (8).** עוברים על גבי הגשר ומגיעים לדרך עפר, פונים מזרחה אל שביל המסומן בשחור לכיוון החניון שבו התחלנו את המסלול. באמצע שביל העפר עוצרים לקיום מעגל של"ח וסיכום **(9).**

<u>אפשרות נוספת</u>: בתחנה מס' **(6),** בהצטלבות השביל המסומן בירוק והשביל המסומן בשחור, אפשר להמשיך מערבה בשביל המסומן בשחור וללכת בו עד לגשרון קטן הפונה מזרחה ועובר מתחת לגשרים התלויים. עולים על הגדה הצפונית ומגיעים לשביל עפר המוביל לגשר התלוי השני, עולים על גבי הגשר וחוצים אותו (דרומה). הולכים בשביל מזרחה עד לגשר התלוי הראשון **(8),** חוצים את הגשר וחוזרים אל דרך העפר המסומנת בשחור, וחוזרים לחניון שבו התחלנו את המסלול.

מפות היש"מ

מתוך: **עמוד ענן**

שכונת
רמות יצחק
10
1
2
3
4
5
6
7
8
9
מחצבי
אבן
705

קרית
הטכניון
לחיפה
רמות יצחק
תל־חנן
דניה
פארק נשר
נשר
צומת
נשר
לצומת
צ'ק פוסט / יגור
אוניברסיטת
חיפה
תרשים סביבה
(מפת התמצאות)

חזרה

תיאור האתרים שבמסלול

אנדרטה לזכרו של אורי בנימו ז"ל ושביל אורי (2)

סגן אורי בנימו ז"ל, בן נשר, נהרג בחנוכה של שנת 2005 בעת עוצרו מחבל בגופו. האנדרטה היא בדמות חנוכייה ועליה לוחות כתובים המספרים פרק מחייו של אורי. השביל שהוקם לזכרו יוצא מהאנדרטה ולאורכו מוצבים שלטים שבהם הדרכה לביצוע פעילויות שדה מרתקות, כמו: סימנים מזהים, תנועה בשטח, הקשבה, התגנבות והסוואה.

האורן הקנרי (3)

האורן הקנרי הוא עץ מחטני ממשפחת האורניים, מקורו באיים הקנריים שבאוקינוס האטלנטי. את רוב האורנים בארץ נטעו הבריטים כששלטו בארץ. על כל עץ שנטעה הקרן הקיימת לישראל, נטעו הבריטים שלושה עצים. האורנים הם בין החשובים שבעצים המשמשים לתעשיית הנייר ולתעשיית הריהוט. השרף של חלק ממיני האורנים משמש לייצור טרפנטין. בשל הצפיפות הרבה של האורנים – צמרות העצים כמעט נוגעות זו בזו – ובשל הטרפנטין הדליק שמצוי בהם, הם אחד הגורמים להתפשטות שרפות בכרמל.

עצי חרוב (4)

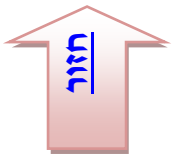
החרוב הוא צמח דו-ביתי, כלומר: יש עצים נקביים בעלי פרחים נקביים ויש עצים זכריים בעלי פרחים זכריים. מוצא החרוב הוא כנראה ים-תיכוני, אם כי יש הסוברים שמוצאו בהרי תימן. החרוב אינו נזכר בתנ"ך, אך הוא נזכר במשנה ובתלמוד, והממצאים הארכיאולוגיים המצביעים על הימצאות חרובים בארץ ישראל הם מתקופת בית שני ואילך. על כן סוברים שהגיע לארץ בתקופה זו. משקל הזרעים של כל החרובים בעולם דומה מאוד, בשל עובדה זו הם שימשו בזמן העתיק כיחידת משקל, וכך נולדה יחידת המשקל לאבני חן – קרט, עיוות של המילה חרוב.

מערה קרסטית פרה-היסטורית (5)

המערה נוצרה בתהליך של בליה כימית.
בפתח המערה גדר אבנים היוצרת מכלאה לצאן. אורכה כמה עשרות מטרים ויש בה ארבעה חדרים. לחדר הראשון ולחדר צדדי המסתעף ממנו ימינה אפשר להיכנס ללא פנס, שני החדרים הנוספים חשוכים. בתקרת המערה יש סלעים גדולים בצורת נטיפים. מחדר הצדדי עולהים למעלה ומגיעים לפתח עגול שלא ניתן לצאת ממנו החוצה. במערה נמצאו סימנים לפעילות האדם הקדמון בתקופות פרהיסטוריות.

גשרים תלויים (8)

שני גשרים הוקמו במקום בשנת 2004, אורכם כשבעים מטרים והם תלויים על כבלי פלדה. מהגשרים נשקף נוף ערוץ נחל קטיע כלפי מזרח.

מהלך הפעילות בישי"מ

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	ליד מגרש החנייה, מתחת לפרגולה **(1)**	1.**משחקים ונהנים (1)** 2. **התמצאות במרחב** 3. הר הכרמל 4. פרטים בנוף 5. ארוחת בוקר	1. **משחק חברתי** – ג'גלינג 2. מציינים על גבי המפה את הדרך שממנה באנו ואת המקום שאליו הגענו (מפת סימון שבילים 4 – כרמל) 3. **א – הכרמל בתנ"ך** 3.ב – **ההר הירוק (3)** – משימת חוליה 4. התבוננות בסביבה הקרובה – **פרטים בנוף (4)**	1. גיבוש **מקור השם כרמל**: בספר **ירמיהו פרק ב פס' ז** כתוב: **"וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פִּרְיָהּ וְטוּבָהּ"** – ביטוי למקום פורה; ביטוי ליופי: **"רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן"** – **בשיר השירים ז, ו**; **"וּכְבוֹד יַעְרוֹ וְכַרְמִלּוֹ"** – **ישעיהו י, יח** **"הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן"** – **ישעיהו לה, ב** 4.התייחסות למרכיבי הנוף השונים ומיונם לרובד פיזי, ביטוי ואנושי	פעילות **בחוליות** לאורך הישי"מ **ניקוד** לחוליות לאורך כל המסלול בהתאם למשימות **פרטים בנוף (4)** – ממלאים לאורך התחנות במסלול	40 דק'	3 כדורים
2	מהפרגולה לאנדרטה	הליכה				5 דק'	
3	אנדרטה לזכרו של החייל אורי בינמו ז"ל **(2)**	1. מורשת קרב 2 **תצפית** ברחבה שליד	1.**אורי בנימו ז"ל – סיפורו של חייל (5)** תצפית: **העיר נשר ופארק נשר (6)**	1. שביל אורי 2. מאבק הגופים הירוקים ותושבי נשר למען שימור		15 דק'	

		האנדרטה, שימור ופיתוח	מאבק בין שימור ופיתוח – משימת חוליה	נחל קטיע ופיתוחו.			
4	מתחת לאורן הקנרי (3)	עצי אורן	הסבר על סוגים שונים של **עצי אורן (7)** בכרמל משימת חוליה	אורנים טבעיים ואורנים שנטע האדם	ההבדל בין האורנים וצורת האצטרובלים	10 דק'	
5	מהאורן הקנרי לעצי החרוב	הליכה				15 דק'	
6	מתחת לעצי החרוב **(4)**	1. **חורש ים-תיכוני** 2. הרובד השולט בתחנה 3.אגדה	1. מאפייני **החורש הים תיכוני (8)** משימת חוליה 2. **פרטים בנוף (4)** אגדה על אחד העצים או המטפסים	1. הקשר בין הרובד הביוטי לאנושי 2. ההבדל בין הרובד השולט בתחנה הראשונה לרובד השולט בתחנה זו (רובד אנושי –רובד ביוטי)	1. רצוי להוסיף: שימושים שונים לעלים ולפרי של הצמחים המאפיינים את **החורש הים-תיכוני** (8) אגדות לדוגמה: **קטלב (9) והקיסוסית (10)**	30 דק'	
7	מעצי החרוב למערה	הליכה				3 דק'	
8	המערה **(5)**	1. סוגי מערות	1. הסבר על סוגי **מערות (11)** משימת חוליה	1. הוראות ביטחון ובטיחות בכניסה למערות **(סעיף דגשי בטיחות)** 2.היווצרות **מערה קרסטית (12)** 3.לאחר ההסבר, נכנסים לחדר הראשון במערה ומציינים את הקשר בין הרובד הפיזי לרובד האנושי (הטרסות במערה שימשו דיר לעזים) – **פרטים בנוף (4)**	התנועה במערה נעשית בקומה זקופה, אם כי כדי לגשת לחדר הצדדי צריך להתכופף מעט בין סלעים.	10 דק'	פנס
9	מהמערה עד להצטלבות של שבילים	הליכה בערוץ הנחל **ומשימת**	**משימות אתגר (2)** – **הולכים יחד**	סובלנות ועזרה הדדית		30 דק'	חבל ארוך

	המסומנים בשחור ובירוק **(6)**	**אתגר**					
10	בסוף העלייה רחבה ובה סככה ומקומות ישיבה **(7)**	הפגה **להפעיל את המוח (13)**	1.הפסקה של 5 דק' **2. משימת אתגר(2) – דילוגים** 3.שאלות על-פי המידע שנצבר עד כה	2. שיתוף פעולה בין חברי החוליה, משמעת ומנהיגות 3. שיתוף פעולה מלא בין חברי החוליה	כל ראש חוליה מקבל דף שאלות ויחד עם חבריו עליו לענות על כולן. בהישמע שריקת הסיום, על כל חוליה לעמוד בשורה לפני המדריך / מש"צ. מנצחת החוליה שענתה נכון על רוב התשובות.	40 דק'	25-20 ריבועי פוליגל **להפעיל את המוח (14)** – תשובות למורה
11	מהסככה לגשר התלוי	הליכה				5 דק'	
12	הגשר התלוי **(8)**	חוויה מהנה	עוברים על גבי הגשר	**הנחיות:** אסור לקפוץ על הגשר או לטפס מעליו	אם הגשר לא פנוי או סגור, אפשר להמשיך בשביל המסומן בירוק לגשר השני. ** להקצות זמן לצילומים	25 דק'	
13	בפינה נבחרת בדרך חזרה לחניון, בשביל המסומן בשחור **(9)**	מעגל של"ח **וסיכום הי"מ**	**מעגל של"ח – השפעה ואחריות (15)**			30 דק'	*נגן *רמקול *השיר "ההר הירוק תמיד"
14	הליכה לחניון				סיכום הניקוד והכרזה על החולייה המנצחת יעשו בנסיעה	10 דק'	

חזור

המחשות ואמצעי עזר לניהול הישיבה

משחקים ונהנים (1)

הצעות למשחקי חברה והפגה

ג'אגלינג

עומדים במעגל, רצוי בן ליד בת, כדור טניס צריך לעבור בין כל חברי הכיתה, בכל פעם שמוסרים יש לקרוא בשם התלמיד שזורקים אליו את הכדור. כל משתתף יכול לקבל את הכדור פעם אחת בלבד, אסור למסור את הכדור לעומדים בצמוד למוסר. אם הכדור נופל – מתחילים מהתחלה. כדי לאתגר – מומלץ להקציב זמן למילוי המשימה החל מהסבב השני. כן אפשר לצרף כל פעם כדור נוסף להגברת האתגר.

משימות אתגר (2)

<u>הולכים יחד</u>

מעבירים חבל ארוך בין תיקי התלמידים שנמצאים על הגב ומבקשים מהתלמידים ללכת בטור כאשר הם צמודים זה לזה.

הנחיות

1. אסור למשוך בחבל. 2. אסור להוריד את התיק מהגב. 3. אסור לצאת מהטור.

ערכים: סובלנות ועזרה הדדית.

שאלות לשיחה במעגל

1. איך הרגשת כשהיית תלוי בחברים שלך?
2. על מה חשבת כשהיית תלוי באחרים?
3. איך הרגשת כשקבלת עזרה מחבר או כשהענקת עזרה לחבר?
4. מה אתה לומד מפעילות זו?

5. אילו ערכים באו לידי ביטוי בעת ביצוע המשימה?

דילוגים

חמש החוליות מסתדרות בחמישה טורים, כל חוליה מקבלת חמישה ריבועי פוליגל – לכל חוליה בצבע אחר, ומסדרת אותם בשורה.

בהישמע שריקת הפתיחה, על כל אחד לדלג מעל הריבועים בלי לגעת בהם. החוליה הראשונה שמסיימת מקבלת נקודה (בכל סבב משנים את צורת הדילוג: בריצה, בקפיצה וכד').

ערכים: משמעת, שיתוף פעולה, מנהיגות.

שאלות לשיחה במעגל

1. כיצד הרגשת כפרט בקבוצה במהלך הפעולה?
2. מה תרמת לקבוצה בביצוע המשימה ומה תרמה הקבוצה לך?
3. מה היית משפר על מנת להצליח יותר במשימה ובמה היית נוהג כפי שנהגת?
4. מה אתה לומד מפעילות זו?
5. אילו ערכים באו לידי ביטוי בעת ביצוע המשימה?

חזור

ההר הירוק (3)

- **הכרמל** הוא **רכס הרים** שמתחיל מצפון הרי **השומרון** ומגיע עד ל**מפרץ חיפה**.
- גובהו המרבי מגיע ל-546 מטרים מעל פני הים (**רום כרמל** ליד **עוספיא**).
- צורתו של הר הכרמל היא משולש שונה צלעות, וגבולותיו מוגדרים היטב:

  ממזרח: **עמק יזרעאל**; ממערב: מישור חוף הכרמל;

  מצפון: עמק זבולון; ומדרום: רמות מנשה.

- **האקלים** ברכס הכרמל הוא **ים-תיכוני**, האזור ממוזג בזכות הקרבה ל**ים התיכון**. כמות ה**משקעים** הממוצעת בו נעה בין 500-600 מ"מ בשנה. הטמפרטורה הממוצעת היא כ-19 מעלות, והלחות היחסית היא 69% בממוצע רב-שנתי – זאת בשל הקרבה לים התיכון.
- **מבחינה היסטורית:** הכרמל היה מיושב מאז תקופת האדם הקדמון עד ימינו. בתקופה העות'מאנית, החלה התיישבות דרוזית במקום. שמונה-עשר כפרים דרוזים נבנו על ההר, אך מהם נותרו רק שניים: דלייית אל-כרמל ועוספיא. אחר כך הוקמו בהר מושבות, לדוגמה זיכרון-יעקב ובת-שלמה.

מפה של אזור הכרמל אפשר למצוא באתר "מט"ח".

מקור: ויקיפדיה

חזרה

פרטים בנוף (4)
מיינו את פרטי הנוף לרבדים

מס' תחנה	רובד פיזי (הטבע הדומם שאינו יציר האדם)	רובד ביוטי (צמחים ובעלי חיים בטבע – אין לגביהם מעורבות של האדם)	רובד אנושי (מעשה ידי האדם בעבר ובהווה)
1			
2			
3			
4			
5			

ציינו לפחות שני קשרי השפעה בין הרבדים והסבירו את הקשר:

1. קשר בין רובד _____ לרובד _____ הסבר: _____

_____

2. קשר בין רובד _____ לרובד _____ הסבר: _____

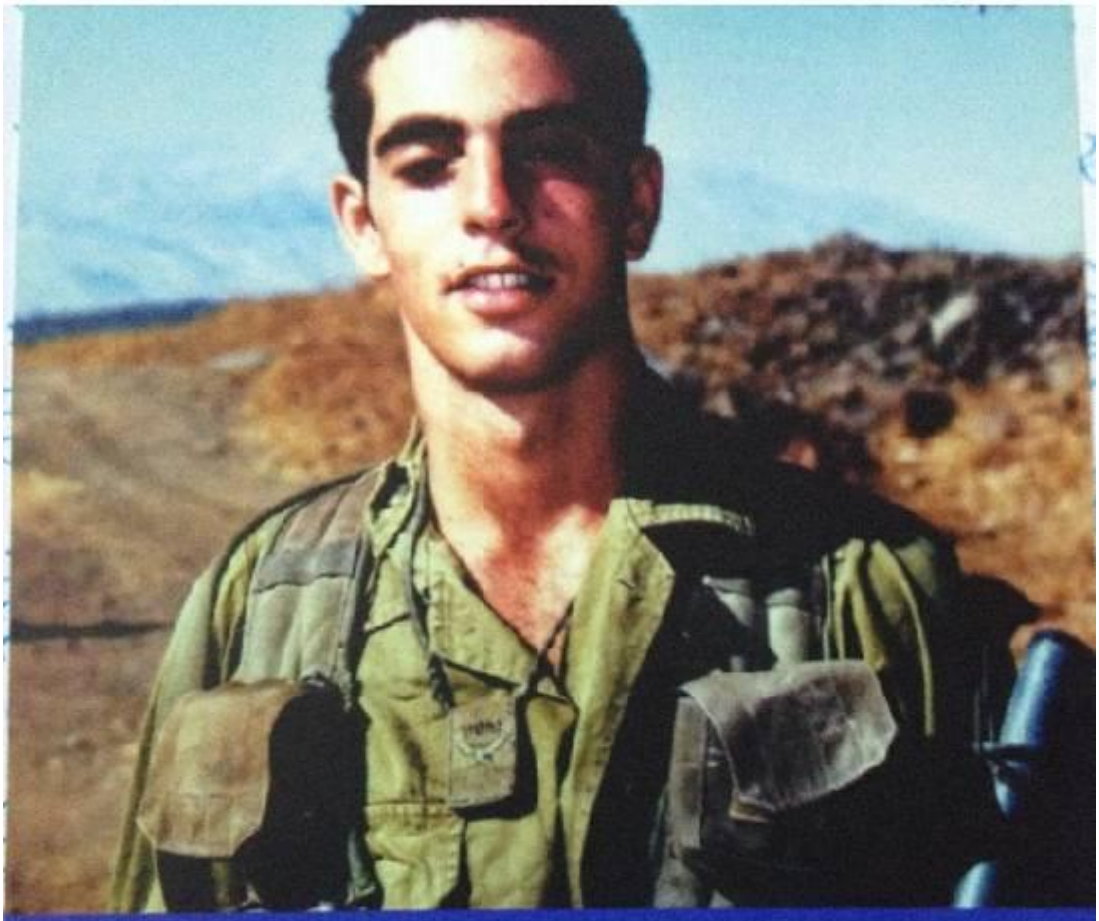
_____

3. קשר בין רובד _____ לרובד _____ הסבר: _____

_____

חזור

אורי בנימו ז"ל – סיפורו של חייל (5)

אורי נולד ב- 13/10/1984 בגבעת נשר, בחג הסוכות , עם זאת נבחר שמו בהשראת "חג האורים" המסמל אומץ, גבורה, תעוזה, מסירות אישית ואור.
בבוקר נר חמישי כח' תשס"ו ה- 29/12/2005 התקבל מידע מודיעיני בגדוד נחשון על מחבל מתאבד הנמצא בדרכו לבצע פיגוע בישראל.
סגן **אורי** בינמו, יחד עם שלושה מחייליו הציבו מחסום יזום ביציאה הדרומית מהעיר טול כרם על מנת למנוע את מעבר המחבל.
בבדיקה קפדנית שנעשתה ברכבים התעורר חשד בנוסעי המונית הפלשתינאית, **אורי** הרחיק את חייליו ודרש ממרחק מנוסעי המונית לצאת ולחשוף את מעילם.שני מחבלים התפוצצו בזמן הבדיקה **ואורי** נהרג במקום.
במעשיו **אורי** גילה קור רוח , אומץ לב ודבקות במשימה , כך מנע אסון כבד , הציל חיי אדם רבים והביא לעם ישראל "נס חנוכה".

חזור

האנדרטה לזכרו של סגן אורי בנימו

אורי בנימו הוא בן נשר אשר נהרג בחנוכה של שנת 2005 בעת עוצרו מחבל בגופו. האנדרטה היא בצורת חנוכייה והיא עשויה עץ. על החנוכייה לוחות המספרים פרק מחייו של אורי. (מתוך : ויקיפדיה)

חזור

העיר נשר ופארק נשר (6) – מאבק בין שימור ופיתוח

מתוך: ויקיפדיה

העיר נשר נמצאת בגבול בין עמק זבולון והכרמל, דרומית-מזרחית לחיפה (שייכת למחוז חיפה). העיר התחילה כשכונת מגורים לפועלי מפעל המלט "נשר", והיא נקראת על שמו של המפעל – שהוא קרוי על שם הנשר, מלך העופות, שבעבר היה נפוץ מאוד באזור.

הסיבה העיקרית להקמת מפעל המלט הייתה הכמות הרבה של מחצבי הסיד באזור.

כבר ב-1977, הוגשה תכנית לכביש שיקשר בין שכונת דניה לנשר – כביש שיחצה את נחל קטיע. מימוש התכנית דרש כרסום בנופיו הייחודיים של הנחל ופגיעה ניכרת בהם. התנגדות נחרצת של הגופים הירוקים (רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וקק"ל) הביאה לגניזתה של תכנית זו.

עיריית נשר גם היא תכננה המשך בינוי של שכונותיה במורדות הוואדי – דבר שהיה גם האו גורם פגיעה נופית קשה. הצעות אלו הביאו את קק"ל להכין תכנית כוללת ומפורטת לפיתוח נוף ונופש באזור. התוצאה של תכנית זו היא פארק נשר – שטח ירוק, מושך ומגוון שנותר בלב העיר לרווחת כולנו.

המגמה של פיתוח פארקים עירוניים תופסת תאוצה בשנים האחרונות, זאת כחלק מהמאבק האקולוגי לשמירה על שטחים פתוחים מפני פיתוח ובינוי מואצים.

ה"ריאות הירוקות" – שהקרן הקיימת לישראל סייעה בהקמתן ב-65 ערים ויישובים בישראל בשיתוף הרשויות המקומיות – נועדו לשמש את תושבי הסביבה, והכניסה אליהן היא חינם אין כסף. כך הוקמו פארקים עירוניים בנשר, באור-עקיבא, בחדרה, בנתניה (פארק השלולית), בתל-אביב (פארק הגלגליות ע"ש מודעי ופארק גני יהושע) ובמקומות נוספים.

במגמה לחזק את זיקתם של תושבי הסביבה לשטח הירוק, קק"ל משתפת את חברי הקהילה בתהליך התכנון והפיתוח. כך נעשה גם בפארק נשר: שבט "נשר" של הצופים, על חניכיו ועל מדריכיו, היה שותף פעיל בפילוס השבילים בפארק ובתחזוקתם.

חזור

עצי אורן (7)

סוג של עץ ירוק עד הגדל בקרקע רנדזינה (אפורה ולבנה). שורשיו שטחיים (אינם חודרים לעומק הקרקע). עצי אורנים מצויים על הסלע רך. האורנים רגישים למליחות ולכן הם אינם גדלים בקרבת הים. העלים נקראים מחטניים כי צורתם כמחט, והפרי נקרא אצטרובל.

<u>סוגי אורנים</u>

1. **אורן ירושלים** : גדל באזור הים-התיכוני, צמיחתו מהירה, מתחדש מזרעים לאחר כריתה או שרפה, מכיל שרף שבו משתמשים לתעשיות שונות, כמו נגרות וכחומר בעירה.

מתוך: ויקיפדיה

2. **אורן הסלע:** העתיק בין האורנים בארץ, בד"כ אינו נפגע קשה בשרפות. בגרעיניו משתמשים למאכל .

מתוך: ויקיפדיה

3. **אורן קנרי** : מוצאו מהאיים הקנריים שבספרד, גובהו המקסימלי 25-30 מטר, ורוחבו המקסימלי 10-12 מטרים. לעץ גזע ראשי שממנו יוצאים ענפים משניים.

מתוך: ויקיפדיה

חזור

חורש ים-תיכוני (8)

אלון

עץ ירוק-עד. הפרי שלו נקרא בלוט והוא גדל בתוך כוס הנקראת ספלול.

מתוך ויקיפדיה

בעולם יש שישה סוגי אלונים, חמישה מהם מצויים בארץ: אלון מצוי, אלון התולע, אלון התבור, ובחרמון גדלים אלון שסוע, ואלון חרמוני.
העץ מגיע לגובה של 3-5 מטרים, ושורשיו מעמיקים לתוך הקרקע. הוא מתחדש אחרי שרפות והוא מאריך חיים.

חרוב מצוי

עץ ירוק, גדל בהרים וברכסי כורכר, מגיע לגובה של 5-10 מטרים.
הפרי שלו דומה לחרב, והוא מכיל 10-15 זרעים קשים

בעלי משקל זהה: קראט – מכאן נלקח השם ליחידת המשקל לזהב ולאבני חן

מתוך: ויקיפדיה

אלה ארצישראלית

עץ נושר עלים, מגיע לגובה של עשרה מטרים, מאריך חיים עד מאות שנים. הפריחה שלו בתחילה אדומה וצבעה משתנה לירוק עם התבגרות העלים והעץ. גדל בקרבת האלונים.

צילום: רונית בין

אלת המסטיק

שיח ירוק-עד, נפוץ בחורש, מגיע לגובה של בין חצי מטר לשני מטרים. השיח מכיל שרף ריחני. בעבר הכינו משרף זה חומר ללעיסה לתת ריח טוב בפה (פירוש המילה "מסטיק" בשפה

הפניקית והיוונית הוא לעיסה). את פרותיו השחורים אוכלות הציפורים.

מתוך: ויקיפדיה

קטלב

עץ ירוק-עד, בולט בשטח בקליפת גזעו החיצונית שצבעה חום-אדום, פרותיו עגולים וקטנים וצבעם אדום עז.

יש כמה אגדות עממיות המסבירות את שמו של הקטלב, למשל מלשון קטל אב או cut love.

מתוך: ויקיפדיה

חזור

קטלב – אגדה (9)

אגדות על הקטלב

מאת רויטל ועקנין

א. הקטלב הוא עץ בעל גזע אדום עבה. על גזעו בליטות רבות, ובעזרת קצת דמיון ניתן לדמותן לשרירים. הקטלב גדל במקומות גבוהים ובצלעות הרים. לעץ פרחים שחורים-אדומים קטנים ומתוקים מאוד. עובדות אלו (בעיקר גזעו האדום) הביאו לכך שנכתבו עליו אגדות רבות. להלן אחדות מהן.

בשעה שנחתם גזר דין המוות של אבשלום, בנו של דוד המלך, להיתלות על עץ, זקפו עצי היער את ענפיהם וסירבו להיות שליחי המוות. רק האלה הייתה נכונה למלא את צו האלוקים. שערו של אבשלום נתפס בצמרת האלה, והוא הומת כשהוא תלוי עליה. במקום שבו נזל דמו, עלה וגדל עץ משונה שכולו אדום כדם. מאז, גדל העץ בעל הגזע האדום תמיד בקרבת האלה כמצבה לבן הבוגד.

ב. אב ובנו התאהבו שניהם ברועה יפייה ורצו שניהם לשאתה לאישה. יום אחד יצאו שניהם לשדה לרעות את צאנם, והתפתח ביניהם ויכוח סוער. בסערת הוויכוח, הרים הבן את המקל שבידו והכה את אביו למוות. הבן קבר את אביו במקום ולאחר זמן נשא את הרועה היפייה לאישה. באחד הימים, יצא הזוג לטייל בשדה. לפתע ראתה הרועה עץ משונה שצבע גזעו אדום. היא הפנתה את תשומת לבו של בן זוגה לעץ. הבן השתומם גם הוא למראה העץ, אך תכף ומיד הבין את פשר העניין: הוא הבין כי העץ גדל בדיוק במקום שבו קבר את אביו באין רואים. כעת הבין הבן כי אי-אפשר להסתיר מעשה נורא כמעשהו – תמיד יצוץ רמז מתוך האדמה. הבן סיפר את כל אשר אירע לאשתו, והם קראו לעץ "קטלב" כדי להנציח את המקרה (קטלב – קטל אב).

ג. לפני שנים, גדלו הקטלבים בעמקים ולא בהרים. השמש פינקה אותם מלמעלה, והאדמה העניקה להם חסדה מלמטה. באביב התגדרו בנועם פרחיהם הריחניים ובקיץ שקעו בפטפוט אינסופי. אמנם, בקיץ היה חם, אך הם שמטו ענפיהם על קליפת גזעם האפורה (אז עדיין לא היה גזעם אדום!) והצלו עליה. הלילות היו דמומים וקרירים.

ערב אחד, ירדה יונה על עץ ערבה שעמד בשכנות לקטלב והמתה ללא הרף. הקטלב האזין לה. היא תינתה את געגועיה להרים שמהם הגיעה. הקטלב שמע את המייתה והרגיש לפתע רצון עז לעלות אף הוא אל ההר. חשב והחליט. שלף את שורשיו מתוך האדמה והחל עולה בהר. הלילה היה צונן וחשוך, שורשיו ניגפו בסלעים, אולם הרצון העז לשפר את רמת חייו דרבן אותו קדימה עוד ועוד במעלה ההר.

בבוקר, הגיע הקטלב לקו הרכס הראשון ונדהם למראה הנופים החדשים שנגלו לעיניו. שיכור מהמראות החליט הקטלב לא להסתפק בכך ולעלות עוד ועוד, גבוה בהר. אולם השמש יצאה והכתה בקרניה בענפי הקטלב. חם מאוד היה לו בשל הטיפוס ועוד יותר מחמת השמש היוקדת. מחמת החום והמאמץ, האדים גזעו של הקטלב ושרירי שורגו ותפחו. קליפתו נטפה זיעה וכוחותיו הלכו ואזלו במהירות. לבסוף, אפסו כוחותיו כליל והוא נאלץ להישאר במדרון במחצית הדרך לפסגה, בלא יכולת להמשיך לעלות ובלא יכולת לחזור לעמק. ועד היום הקטלב ניצב לו במדרון, במחצית הדרך לפסגה, כשגזעו עדיין מבריק מזיעה וסמוק ממאמץ, ושרירי תפוחים ומשורגים מהעלייה הקשה שעשה (יש לסיפור מוסר השכל, כמובן, אולם לא נלאה אתכם בזה כעת – כאשר אתם מזיעים ומתאמצים בעלייה התלולה במעלה ההר).

חזור

קיסוסית – אגדה (10)

היו הייתה נערה ששמה קיסוסית. קיסוסית הייתה יפהפייה מאין כמותה, מהממת ממש, אבל היה לה חיסרון אחד : היא הייתה **פוזלת**.

קיסוסית הייתה ענייה, והיא גרה ליד הארמון. כל הימים וכל הלילות היא חלמה על כך שיום אחד היא תפגוש במקרה בנסיך והוא ירצה בה. אבל היא הייתה ענייה, ולא הייתה לה שום דרך לפגוש בו.

יום אחד, ערך הנסיך – שהיה בעצמו יפה תואר עד מאוד – נשף נשים על מנת לבחור לו אישה. קיסוסית השקיעה והתייפתה לכבוד הנשף ונראתה מקסימה מתמיד. בסוף הערב, הוכרז כי הנסיך עומד להצביע על האישה שבחר. קיסוסית, עם מאות נשים אחרות, עמדה במתח – בחשש ובתקווה. והנה, הצביע הנסיך עליה, אבל קיסוסית, שהייתה פוזלת, הייתה בטוחה שהוא הצביע על זו שלידה. היא פרצה בריצה החוצה מהארמון עמוק אל תוך היער, ושם תקעה סכין בלבה. הנסיך החל לרוץ אחריה, אבל כשהגיע אליה זה היה מאוחר מדי. כשראה שהיא מתה, התאבד גם הוא בתקיעת סכין בלבו.

נפשותיהם התאחדו לאחר מותם, ובמקום שבו מתו שניהם עלו שני צמחים – הקיסוסית והקיסוס. שני הצמחים מטפסים יחד, כרוכים זה בזה, ולשניהם עלים בצורת לב.

קיסוסית – היבט בוטני

חזור

מערות (11)

מערה היא חלל בתוך סלע שנפער בתהליך טבעי או על-ידי אדם. המערות הן לרוב חשוכות – חלקית או לחלוטין – ולעתים קרובות הן נמשכות מתחת לפני הקרקע גם אם פתחן מעל לפני הקרקע. מערות משמשות משכן – קבוע או זמני – לבעלי חיים רבים: עטלפים, דובים, נחשים, חרקים ועוד. האדם הקדמון התגורר אף הוא במערות.

סוגי מערות

1. **מערות קרסטיות**: נוצרות כתוצאה מהתמוססות סלעים, כגון **אבן גיר** ו**קרטון**, במי גשמים ונחלים. תהליך כזה יוצר את אחת מתופעות הטבע היפות ביותר: **מערות נטיפים.**

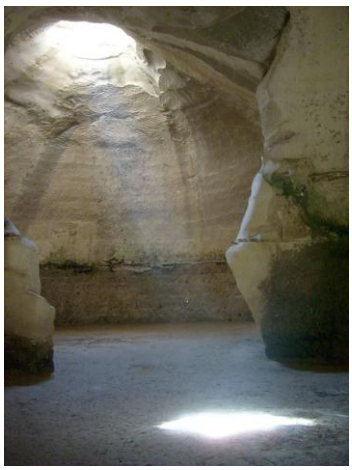
מתוך: ויקיפדיה

2. **מערות קבורה**: מערות שנחצבו על-ידי האדם בתקופות קדומות ושימשו לקבורה.

מתוך: ויקיפדיה

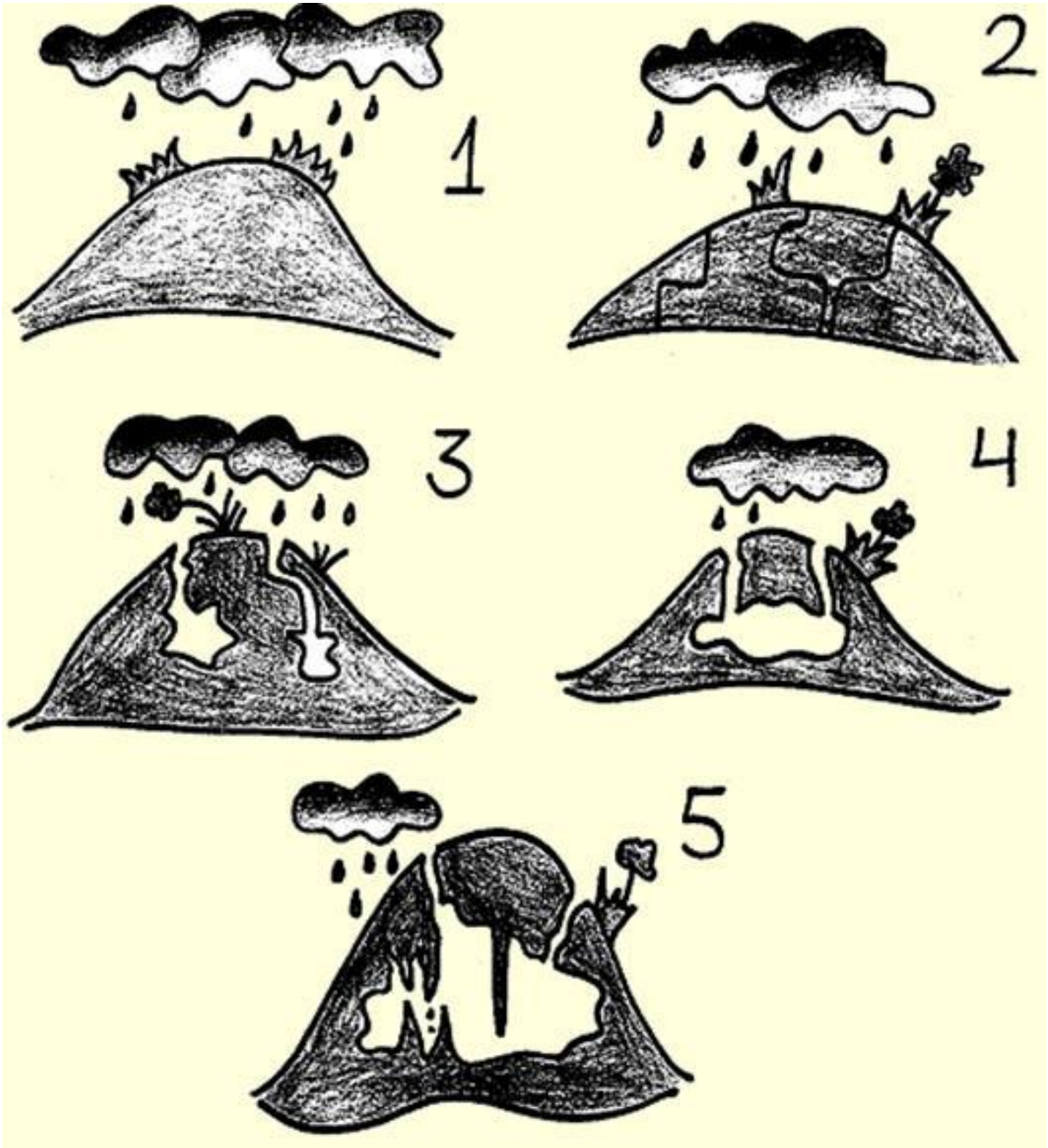
3. **מערות פעמון**: מערות הנקראות על שם צורתן, המזכירה פעמון. התושבים השתמשו בהן למטרות שונות, בעיקר לאחסון, לבתי מלאכה וכבורות מים מטויחים. מערות פעמון נמצאות בארץ באזור השפלה.

מתוך: ויקיפדיה

חזור

מערה קרסטית (12)

להפעיל את המוח (13)

עליכם לענות על כל השאלות על-פי המידע שצברתם עד כה.

1. הפסגה הגבוהה ביותר בכרמל היא _____ _____
2. צורתו של הכרמל במפה _____
3. האקלים בכרמל הוא אקלים_____
4. ההתיישבות בכרמל התחילה בתקופת _____ _____
5. העיר נשר קרובה לעיר _____
6. העיר התחילה כשכונת מגורים לפועלי_____ _____
7. מפעל המלט נקרא "מפעל נשר" על שם _____ _____
8. רמות יצחק היא שכונה חדשה בעיר _____
9. עצי האורן גדלים על_____ _____
10. עלי האורנים נקראים **עלים** _____
11. המוצא של האורן הקנרי הוא ב- _____ _____
12. משתמשים בעצי האורן ל _____
13. המערות נוצרו כתוצאה מתהליך _____ או על-ידי _____
14. במערות התגוררו _____ ו _____
15. סוגי מערות: _____ _____ _____
16. המערה הקרסטית נוצרה כתוצאה מ_____ _____

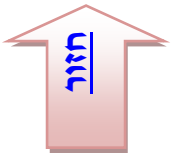
17. הפרי של אלון המצוי נקרא: _____

18. הפרי של החרוב מכיל זרעים בעלי משקל זהה שנקראים _____

19. גילה של האלה הארצישראלית יכול להגיע עד _____ _____

20. העלים והענפים של אלת המסטיק מכילים _____ _____

21. הגזע של עץ הקטלב בולט בצבעו ה _____

להפעיל את המוח (14) – תשובות למורה

על כל קבוצה לענות על כל השאלות.

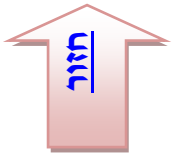
1. הפסגה הגבוהה ביותר בכרמל היא: רום כרמל
2. צורתו של הכרמל במפה: משולש
3. האקלים בכרמל הוא אקלים: ים-תיכוני
4. ההתיישבות בכרמל התחילה בתקופת: האדם הקדמון
5. העיר נשר קרובה לעיר: חיפה
6. העיר התחילה כשכונת מגורים לפועלי: מפעל המלט
7. מפעל המלט נקרא "מפעל נשר" על שם: העוף הדורס נשר
8. רמות יצחק היא שכונה חדשה בעיר: נשר
9. עצי האורן גדלים על: פסגות ההרים
10. עלי האורנים נקראים: "עלים מחטניים"
11. המוצא של האורן הקנרי הוא: באיים הקנריים
12. משתמשים בעצי האורן ל: תעשייה, חימום, נגרות
13. המערות נוצרו כתוצאה מתהליך: טבעי או על-ידי: האדם
14. במערות התגוררו בעלי חיים והאדם הקדמון
15. סוגי המערות: מ' קרסטיות, מ' קבורה, מ' פעמון
16. המערה הקרסטית נוצרה כתוצאה מ: התמוססות סלעים
17. הפרי של האלון המצוי נקרא: בלוט

18. הפרי של החרוב מכיל זרעים בעלי משקל זהה שנקראים : קראט

19. גילה של האלה הארצישראלית יכול להגיע עד : מאות שנים

20. העלים והענפים של אלת המסטיק מכילים : שרף ריחני

21. הגזע של עץ הקטלב בולט בצבעו : האדום

מעגל השל"ח – השפעה ואחריות (15)

מהו מעגל השל"ח

דיון במסר הערכי

המסר הערכי: אחריותי על איכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.

כללי שיחה

א. שיחה במעגל.

ב. דיבור ברשות.

ג. משפט קצר.

ד. הקשבה.

ה. תגובה עניינית ולא-שיפוטית.

שאלות מנחות

1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. אילו תופעות ראיתם במהלך היום שמבטאות את השפעת האדם (השפעה חיובית, השפעה שלילית או השפעה בלתי-הפיכה) על הסביבה? מהן ההשלכות מהשפעות אלו?
3. לאיזה מאבק יצאו תושבי נשר והגופים הירוקים? האם זה מאבק חשוב לדעתכם? נמקו **(ראו: העיר נשר ופארק נשר (6)**
4. מה אתם לומדים מהמדרש שלהלן: "ראה מעשיי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, **שאם קלקלת, אין מי שיתקן אחריך**." (קהלת רבה ז, יג).
5. יש לכוון לערך האחריות ולמסר הערכי של הסדנה: אחריותי על איכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.
6. כלומר: לבחירות שלי לעשות דבר מה או להימנע מעשייה יש השלכות, יש לי אחריות על מעשיי ועל התוצאה שלהם, לכן יש להקדים מחשבה למעשה ולהבין שיש לי אפשרות בחירה.
7. ספר על רגע או מקום במסלול שהיה משמעותי עבורך ושהשאיר בך חותם.
8. המורה יסיים בהקראת השיר "**ההר הירוק תמיד**" ובהשמעתו **(חשוב לחלק לתלמידים את מילות השיר):**

ההר הירוק תמיד

<u>מילים</u>: יורם טהרלב
<u>לחן</u>: מוני אמריליו

פָּקַחְתִּי אֶת עֵינַי, הָיָה אָז חֹדֶשׁ שְׁבָט,
רָאִיתִי מֵעָלַי צִפּוֹר קְטַנָּה אַחַת
וּתְכֵלֶת הַשָּׁמַיִם וְעָנָן יָחִיד
וְרָאִיתִי -
אֶת הָהָר הַיָּרֹק תָּמִיד.

הָהָר הַיָּרֹק כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה,
אֲנִי עוֹד חוֹלֵם וְשׁוֹאֵל
לִנְשֹׁם רוּחוֹתַיִךְ כְּבָרַאשׁוֹנָה,
לִשְׁכַּב בְּצִלְךְ כַּרְמֶל.

.....

(המשך באתר <u>שירונט</u>)

חזור

היערכות לישי"מ (16)

ייחודו של הסיור הוא בהיותו מבוסס על ארבעה מאפיינים התורמים לי"שמחי"ת הישי"מי":

חוליות משימה, הפעלה על-ידי משי"צים, תחרות, מעגל שלי"ח.

<u>שיעור הכנה בכיתה</u>

המדריך מחלק את הכיתה לחמש חוליות.

- על כל חוליה לבחור ראש חוליה.
- על כל חוליה להדריך בתחנה אחת מבין חמש התחנות.
- על כל ראש חוליה לדאוג להופעה ייחודית של חברי החוליה בישי"מ.

<u>לפני היציאה לישי"מ</u>

- המדריך מחלק דף הנחיות לראשי החוליות.
- על כל ראש חוליה לבדוק נוכחות חברי החוליה.
- על כל ראש חוליה להקריא את ההנחיות לחבריו.
- המדריך או משי"צ נותן ניקוד לחוליות מתחילת הישי"מ.

* על המורה המתלווה (לרוב מחנך הכיתה) להסתובב במצלמה ולתעד את הפעילות.

** יש לבחור חוליית תיעוד שתכין מצגת מהתמונות שצולמו בישי"מ להצגה בשיעור שלאחר הישי"מ.

הנחיות לראש החוליה האחראי על הקבוצה **שם**_____

עליך להיות אחראי על התנהלות חברי החוליה בכמה תחומים:

1. שמירת ניקיון.
2. שתיית מים.
3. כבוד הדדי.
4. הקשבה מלאה.
5. מצב רוח מצוין.

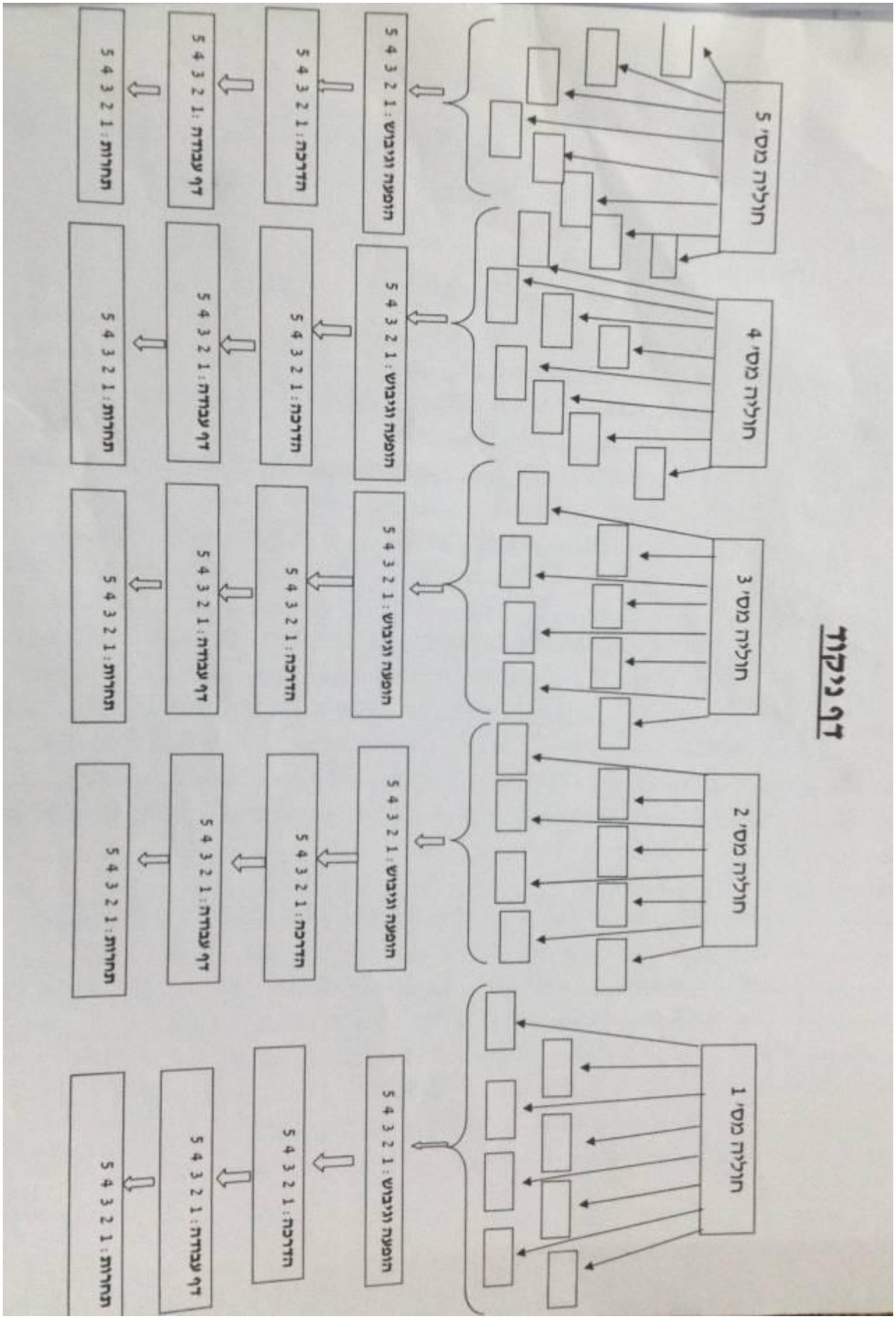
נוכחות

חוליה מס' _____ **שם הקבוצה** _____

שם התלמיד	כמות המים	כובע	נעליים גבוהות	תיק גב	מצב רוח ☺

חזרה

דף ניקוד

תחילה מס' 1
תחילה מס' 2
תחילה מס' 3
תחילה מס' 4
תחילה מס' 5
הוספה וניבוש: 1 2 3 4 5
הדרכה: 1 2 3 4 5
דף עבודה: 1 2 3 4 5
תחזוק: 1 2 3 4 5

תנ"ך

ירמיהו ב, ז
שיר השירים ז, ו
ישעיהו י, יח
ישעיהו לה, ב

ביבליוגרפיה מומלצת

- אלוני, נטע (1995), **נפגשים בחורש – לקט פעילויות יצירתיות בחורש**, החברה להגנת הטבע,ת"א
- בר, עמוס (1995), **פרחי אגדה**, ידיעות אחרונות-ספרי חמד ת"א
- דפני, אמוץ (1980) , **הדודאים נתנו ריח – פרקים מפולקלור צמחי א"י**, חיפה: גסטליט בע"מ.
- דפני, אמוץ (1984) , **צמחי בר ראויים למאכל** ,החברה להגנת הטבע,ת"א
- סלמאן, אבו-רוכון ויעקב, שורר (2001) (עורכי הכרך), **מדריך ישראל – הכרמל וחופו ורמות מנשה**, כרך 5 ,ידיעות אחרונות, כתר, משרד הביטחון,ת"א
- ריכטר, רות (1987), **ארץ ירוקה שלי**, תל-אביב: ספריית מעריב.

קישורים אינטרנטיים נוספים

אגדות בנושא פרחים ועצים – אתר של"ח בחט"ב בן-צבי פתח-תקווה.

אגדות של רות ריכטר – באתר טיולי.

אורנים עליך – באתר הצופים.

חלון ירוק – אתר קק"ל: יערות, ייעור, שרפות יער ועוד.

מערה קרסטית – אנימציה.

עץ החרוב – באתר הצופים: אגדות ואנקדוטות על החרוב.

פארק נשר.